

NOVICA

gospodarskih, obertnijskih in narodskih stvari.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XIII.

V Ljubljani v saboto 19. maja 1855. List 40.

Iz občnega zbora c. k. krajske kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje).

Gosp. V. Peške *), tajnik na grof Auerspergovi grajšini v Mokricah, je govoril potem: „kako se dá gnoj v hlevu zboljšati“, ako se namreč gnoj tako dolgo v hlevu puša, dokler se naravnost ne izvozi na polje, in da goveja živina, kakor ovce, ni privezana v hlevu, ampak da po gnojnem kupu, ki se zmiraj dobro nasteljuje, prosta sem ter tje kobacá, gnoj tlači in ga s scavnico svojo namaka; na to vižo ni treba gnojnišč, ker ves gnoj koj naravnost na polje pride. Tak gnoj je veliko močnejši kakor tisti, iz katerega se na gnojniščih naj tečniši deli izcejajo. Tako gospodarstvo z gnojem je nasvetoval Horsky, gosp. Peške je rekel, da na Českem je na nekterih grajšinah to vidil, in dr. Stöckhardt je po neki skušnji zvedil, da po takem „hlevskem“ gnoji je na enakem prostoru pridelal krompirja 82 funtov in pol več, pšeničnih zern tudi 740, slame pa 13 centov več.“

Na Krajskem in po kmetijah tudi družih dežel je pušanje gnoja v hlevu navadna šega, in kjer so hlevi majhni, nizki in soparni, in kjer kmetovavec nima obilo stelje, da bi pridno nastiljal, je to gotovo za živino prav škodljivo, kakor to obilne bolezni na parkljih, na vimenih in na pljučah in garje in lišaji uče. Priporočati bi se utegnilo to ravnanje z gnojem le v prav visocih, prostornih, zračnih hlevih velicih posestnikov, da živina škode ne terpi, na katero mora gospodar še bolj gledati kakor na gnoj, ker brez živine ni gnoja. Če pa gosp. Horsky pravi, da potem ni gnojnišč treba, na nekterih gnoj svojo naj boljšo moč zgublja, je očitno, da tudi on, kakor vsaki umni kmetovavec, je prepričan, da slabo napravljeno gnojnišče ali pa raje nobeno gnojnišče je vse eno. Umno napravljene gnojnišča so kmetu zlat rudnik, to je skušnja poterjena čez vse, — in glejte! tako deleč smo jo že pripravili z nerodnimi gnojnišči, da modri možje po pravici svetujejo: take gnojnišča ali pa nič! —

Za tem je naznanil gosp. Peške še Horsky-tovo novo obdelovanje polja s plitvim oranjem in globokim rovanjem ob enem. To obdelovanje se opira tako rekoč na napravo dvojne brazde: ene, ktera se gnoji in oberne, druge, ktera se le zrahlja in po deževnici in snežnici rodoviti. Zato delo je pa posebnega pluga potreba, ki ga je Horsky iznajdel in je českuemu Ruhadlu enak. Dobiček tega obdelovanja obstoji nek v tem, da se s polovico gnoja izhaja. —

Gospod Malič, družbe odbornik, je potem besedo poprijel in priporočal sajenje sončnic; razložil

je korist tega oljnatega sadu, kateri je v cvetji č belam, v perjigovedom, v semenu kuretni prijetna in tečna hrana; čez vse pa je olje, ki se iz semena dobiva. Ker je kupčijska in obertnijska zbornica kmetijski družbi nekoliko tega semena iz odesajskih sončnic prijazno podarila, je bilo v zboru društvenikom razdeljeno, naj ga poskusijo. — Gospod Burger, družbe ud in posestnik iz Grosupelj, je zboru naznanil svoje skušnje in povedal, da je lani iz pol maslica vsajenih sončnic te sorte čez 4 mernike semena pridelal, in ker so sosedje vidili, kako dobro so se pri njem sončnice obnašale, so prosili semena, ki ga jim je sem ter tje razdelil.

Gospod Malič je na dalje še družbi naznanil, da je odbor nekoliko tistega cukrenega sirka (*sorghum saccharatum*) naročil, kateremu se je preteklo leto tako silna hvala prepevala, da v sladkorji še prekosí sladkorno peso in je tedaj za napravljjanje cukra zelo imenitna rastlina; pa če bi tudi to ne bila — pravijo — je za živinsko klajo dobra, zernje pa za hrano prešičev. Naj si vzamejo kmetovavci, ki so iz gorkih krajev (zakaj le v gorki deželi dozori ta sirk) — je rekel gosp. Malič — nekoliko tega semena seboj, ki se ravno tako seje in obdeluje kakor turšica, naj ga poskusijo in potem družbi vediti dajo, kako in kaj je pri nas s tem semenom, in ako je res, da je od navadnega sirka razločno.

(Dalje sledi.)

Gospodarske skušnje.

Od laške ali papeševe repice (Topinambur) — piše veljavni Babo sledeče: 1) laška repica je za živinski živež, posebno za pitanje, kaj dobra, 2) za žganjarije tudi, 3) za človeški živež pa ne; — ako primerjamo laško repico z drugim korenstvom, je gotovo, da je manj vredna in le v taci okoljstvih donaja dobiček, če ima gospodar deleč od hiše kak majhen kos sveta s slabo, nerodovitno zemljo, kjer se ne spleča saditi kakih drugih korenin.

Koliko rodovitnega živeža dobivajo zemljišča izpod neba — je Barral na Francozkem po natančnih skušnjah zvedil, namreč na oral ali joh zemlje pride izpod neba čez leto po dežji, rôsi in družih podnebnih stvaréh 46 funtov solitarjeve kisline, 13 funtov amonjaka in 24 funtov gnjilca, v vsem skupaj tedaj 83 funtov naj boljših gnojnih stvari. Naj bo to vsim gospodarjem spodbadek, da pridno in večkrat obdelujejo zemljišča, da rahla zemlja se lahko napiva imenovanih gnojnih drobcev, in da naj premočirni svet devljejo na suho, da podnebna tako dobrotljiva mokrota se ne zgubi v močirji.

Attenburško zelje ali štorasti kapus — ima to posebnost, da ne nareja glav, ampak po štoru se zraša perje za perjem tako, da so sicer vse peresa gori obrnjene, pa se ne sprimejo v terdo glavo, ampak le s svojimi konci tako rekoč streho delajo čez serce; štori zrastejo poldrugi, tudi 2 čevlja visoki. Mesca augusta (velicega serpana) se mu obira perje in se

*) Gospod Peške je imel s Horsky-tovim poljskim orodjem v Ljubljano priti, da bi nam bil na društvinem vertu na Poljanah pokazal po vodilih Horsky-tovih turšico saditi. Ker pa so se letos vse dela zakasnilo in še domá niso vse turšice vsejali, se ta skušnja tabart ni mogla na Poljanah opraviti. Gosp. Peške je tedaj povabil vse kmetovavce, katerim je mar to obdelovanje viditi, naj pridejo v Mokrice.

rabi kakor navadno zelje; štore pa so kaj dobra zimsko hrana za živino, ker se jih toliko pridela kakor krompirja, katerega ti štore za molzno in pičavno živino na tečnosti še presežejo. Na Nemškem okoli Sachsen-Altenburga pridelujejo ta kapus in ga obdelujejo ravno tako, kakor mi svoje zelje.

Starozgodovinski pomenki.

Cvetlica Lotos in njeni pomen na noriških rimskih kamnih.

Razložil Davorin Terstenjak.

(Dalje.)

Značajna lastnost emblemov in drugih atributov podob na rimskih kamnih v Noriku in Panonii najdenih je tudi cvet lata, lota, lotos. V lotovem cvetu, v katerem vsako seme, prej kakor cimi, že nekoliko popolnih listicev ima, daja natura spoznati pervenstvo svojih proizvodov ¹⁾. Za tega del je služila Indom za podobo rodovne naravne moči iz ognja in vode, ali, kakor Paulin pravi: „fuit symbolum virtutis generativae ex colore et humore procreatricis“ ²⁾. Ker po mislih starih Indov ste bile za rodenje (stvarjenje) toplota in mokrota potrebne in se obojne nahajate v tem povodnem cvetu, kateri zatega voljo se veli tamarasa od besede tamara, voda, padma od pad, ire, fluere, ποταμος, Sarasa od sar, ire, currere, fluere (primeri slov. teči, currere, ire in fluere), Ambhanika, ambodhza, to je: v vodi rojena. Vodo je imel Ind za prvi življenj, zato lote ni samo imenoval po vodi zavoljo njene rasti v vodi, temuč tudi ker mu je lota bila zaznamek rodovne moči. V starih jezicah pa nahajamo pomene: rodenje in hotenje v edinem pomenu, zato se ta cvet tudi veli kamala od kam, amare, concupiscere, desiderare ³⁾, dalje lotos od lat, lad, desiderare, gerški λωτός ⁴⁾ beliebt, begehrtswürdig, slov. lotiti se = česa poželeli, zato še stari Slovenci na Štajarskem pogosto molijo deveto božjo zapoved: „Ne loti se svojega bližnjega žene“, namesto „ne poželuj svojega bližnjega žene“. V semitiškem jeziku pomeni lot parturire, in zdí se mi, da je to izvirniši pomen.

Vse indiške božanstva, ktere so predstavljale ognji in vodi, so imele loto za symbol, ali deržeče jo v rokah, ali na nji sedeče. Tako tudi vidimo na enem sekovskem kamnu Višnuvo ženo na loti sedečo in Višnuta možo-konja (konj, neptunska žival, je symbol vode) ženo objemajočega, v levici pa liro deržečega ⁵⁾. Gospod Knabl je po svoji znani šegi to podobo tako razložil: „Ein Mann mit Rossfüssen in der Linken eine Lyra haltend, umfängt einen andern Mann (sic!) in sitzender Stellung“. Akoravno je ta kamen poškodovan, vendar se lahko pozna, da je objeta oseba ženska ne pa možka. Perja, na katerem oseba sedi, Knabl ne porajta in pravi: „kaj ta podoba pomeni, ni težko si razjasniti“, ter brez konca in kraja dokazuje, da je to Centaur Chiron, kateri svojega učenca Ahilesa v muziki podučuje ⁶⁾. Kolikor nam je način Chironove podobšine znan, so stari podobarji in slikarji Centaura Ahilesa

lesa godbo učečega vsikdar tako izobraževali, da Ahiles derži liro, katero Centaur prebira, večkrat pa tudi mali Ahiles na Centauru jaše ¹⁾. Po našem mnenji, kakor smo že rekli, ta podoba očituje Višnu-ta in njegovo ženo. Da je podobar napravil mu konjske noge, je hotel zaznamovati njegov element — vodo, in znamenje vode konja. Kot Kršna ima Višnu pisalko, tudi s plunko ga nahajamo v indiških pagodah sedečega na basnoslovskem velbodu (kameli) na herbtu s kriloma. Več od tega na drugem mestu.

Pa še drug kamen se najde v sekovskem gradu predstavljajoč ovna, ki se končava v ribji rep, na katerem sedi možka oseba, v levi kroglo deržeča. Ovnu nasprot pa je vpodobljeno lotino perje, katerega se oven z nogama dotika. Tudi na tem kamnu gosp. Knabl spola ni razložil, in možko osebo za žensko pogledal, rekši, da je to ali Nereida, ali Dorida, ali Oceanida ali pa kakšna druga morska nympha, in opirajoč se na herkulanske slike morskih nymph ²⁾. Pa kdor je herkulanske podobe prav pogledal in tudi podobo na našem kamnu, ta bode na prvi pogled vidil neskončni razloček v podobšini. Primera Knabelnova tedaj ne velja, prvič, ker človeška podoba ni ženska, drugič, ker žival ni bik, kakor Knabl misli, ampak oven, tretjič, ker način cele podobe je različen, četrtič, ker herkulanske nymphe ne derže krogle v rokah in tudi za atribut nimajo cveta lote ³⁾. Torej ta podoba ne predstavlja družega, kakor ogenj in vodo, — oven znamenje Shiva-ta, predstavnika ognja (zato v indiških vezah je obrisan, kakor na ovnu jaše), riba znamenje Višnu-ta predstavnika vode, in lota predstavnika mokrote in toplote. Krogla je podoba zemlje, ktera je kar posebno rodovna moč. Takošne krogle nima samo severno-slovanska Shiva — Baba v rokah, temuč tudi indiški Višnu in Shiva ⁴⁾.

(Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Krušno drevo.

Na markvesanskih otocih tistega dela sveta, ki se Avstralija imenuje, raste krušno drevo (Brodfruchtbaum), ki je mogočno, visoko drevo in razpenja svoje veje deleč od sebe. Perje njegovo je veliko in po robéh tako izrezljano, kakor kreželjci naših gospej. Ko perje veni, spreminja svoje pisane barve tako, da jih je kaj lepo viditi. Izličnega perja si napravljajo domači marsiktere lišpe. Sad tega drevesa je po velikosti in unanji podobi enak našim dinam, le tistih rajd podolgoma, kakor jih imajo dine, on nima. Lupina je osmi del pavca debela. Olupljeni sad je lepo bel, in vès kar je, razun serca, v katerem peške tičé, je jedljiv. Vendar ta krušni sad ni pred zavžití, dokler ni bil spečen; peče se pa naj lože, ako se, kakor krompir, v žerjavico položi. Čez kakih 10 minut postane lupina rujava in razpokne, da meso, kakor mleko belo, ven gleda. Kakor hitro se ohladi, se sam popolnoma olupi, in naj ukusniše meso leži pred nami. Je pa spečeno meso po okusu kruhu enako, sladko in prijetno. Iz tega sadu

¹⁾ Dalje razpeljane misli „o cvetu Lotos“ najdejo častiti čitatelji v Görresovi: Mythengesch. der asiat. Welt p. 24. 25. V časopisu se ne dajo spolne reči pretresovati. Akoravno znanstva ne poznajo nikakoršne „delicatesse“ in se pretresovanja o phališkem častí imajo z očmi starega sveta prebirati, bi mi vendar nikogar radi ne pohujšali.

²⁾ Paulin „Systema Brahm.“ str. 269.

³⁾ Nesselmanova izpeljava besede kamala iz ka in mala „wo einen Flecken habend“ ni temeljita. Bramini sami pravijo, da pomeni kamala: flos voluptatis, glej Asiat. Reserch. I. 243.

⁴⁾ Bohlen (Indien I. 193) tudi izpeljuje pomen lotos iz gerškega λωτός.

⁵⁾ Glej: Obraz v Muharovi zgodovini Štajera I. zvezek, tabl. XVI. fig. 42.

⁶⁾ Glej Knabl v „Schrift. des histor. Vereins für Innerösterreich.“ I. vezek str. 82. Spis.

¹⁾ Philostrate. Icon II., 2. Böttiger Vasengem. I. 3. str. 144.

²⁾ Knabl str. 53.

³⁾ Herkulanske slike glej v knjigi „Herculaneum und Pompeji“ von Ludw. Barré, nemški izdaj dr. A. Kaisera III. zv. III. versta. Hamburg 1841.

⁴⁾ Pri tej priložnosti damo čitateljem svojim pravila na znanje, po katerih naj zmiraj mitiške podobe si predstavljajo. Vsa mitologija se opira s svojimi naj globljejšimi ali naturnimi temelji na kalendarske razmere in na spremene leta in letnih časov v zavezi sonca s planeti, tako, da iz unega sončnega teka se vse genetiške, etiške in duševne razmere izpeljavajo. Naj starejše pismo vsih starih narodov so rune ali plastiški hieroglifi s personificiranimi simboli, in iz različnega razlaganja teh znamenj so postale povesti božanstev. Sonce je junak, kateri hudobno moč teme pobuja, zato je mythus iz sončnega boga Svetovita napravil viteza in mu dal meč, konja itd. Spis.